

Ewa Szafraniec-Siluta

Politechnika Koszalińska

**WPLYW TYPU ROLNICZEGO
NA STRUKTURĘ MAJĄTKU
GOSPODARSTW ROLNYCH W POLSCE**

Streszczenie: Celem artykułu jest ocena wpływu specjalizacji gospodarstwa rolnego, określonej jako jego typ rolniczy, na strukturę posiadanego przez nie majątku. Badania, poprzedzone kwerendą literatury, oparto na danych gromadzonych i publikowanych przez FADN. Typ rolniczy wpływa na strukturę aktywów gospodarstw rolnych. We wszystkich badanych gospodarstwach występuje wysoki udział budynków oraz maszyn, urządzeń i środków transportu w strukturze aktywów, niemniej jednak stopień zaangażowania kapitałów w te składniki jest zależny od specjalizacji danego gospodarstwa.

Słowa kluczowe: gospodarstwo rolne, typ rolniczy, majątek gospodarstwa rolnego, struktura aktywów gospodarstwa rolnego.

1. Wstęp

Decyzje o sposobie zaangażowania kapitałów przedsiębiorstwa wydają się kluczowe dla osiągnięcia celów gospodarczych zaplanowanych przez jego właścicieli. Struktura posiadanego majątku zależna jest od charakteru prowadzonej działalności, a więc od specyfiki branży, stosowanych technologii. Wysoki udział aktywów trwałych w strukturze aktywów powoduje wzrost kosztów stałych związanych z ich utrzymaniem, wpływa na niższą elastyczność przedsiębiorstwa wobec zmian koniunktury, a także zmniejsza tempo obrotu środków przedsiębiorstwa. Niemniej jednak ich udział jest niezbędny do zachodzących procesów wytwórczych. Wysoki udział aktywów obrotowych w majątku przedsiębiorstw poprawia płynność finansową, stwarza możliwości dostosowania się do potrzeb rynku, przyczynia się zatem do wzrostu zysku. Specyfika działalności rolniczej wymusza na właścicielach gospodarstw posiadanie zasobów rzeczowych. Prowadzenie gospodarstwa rolnego wymaga wykorzystania określonych środków, których wielkość uzależniona jest od kierunku produkcji. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wywołało szereg zmian w funkcjonowaniu gospodarstw rolnych w kraju. Objęcie ich Wspólną Poli-

tyką Rolną poprzez m.in. wsparcie finansowe przyczynia się do poprawy dochodowości i konkurencyjności, wynikającej z dostosowania zakresu i skali produkcji do potrzeb rynku¹. Jednym ze sposobów zyskania przewagi konkurencyjnej jest specjalizacja produkcji, która stwarza szanse na osiągnięcie wyższych zysków.

Celem artykułu jest ocena wpływu specjalizacji gospodarstwa rolnego, określonej jako jego typ rolniczy, na strukturę posiadanego przez nie majątku.

2. Metodyka badań

Badania przeprowadzono na podstawie raportów publikowanych w ramach Polskiego FADN (*Farm Accountancy Data Network* – System zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych gospodarstw rolnych)². Analizą objęto gospodarstwa rolne towarowe o wielkości ekonomicznej równej lub większej 2 ESU. Wartość ta określana jest na podstawie sumy wartości standardowych nadwyżek bezpośrednich (SGM) wszystkich działalności występujących w danym podmiocie. Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Parametrem służącym do określania wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego jest Europejska Jednostka Wielkości (ESU). Jedno ESU odpowiada równowartości 1200 euro³.

Na podstawie prowadzonej działalności rolniczej określany jest typ danego gospodarstwa rolnego. Zgodnie z Decyzją Komisji z 7 czerwca 1985 roku ustanawiającą wspólnotową typologię gospodarstw⁴ typ określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej nadwyżki bezpośredniej poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej nadwyżce bezpośredniej gospodarstwa rolnego⁵. Dokonano analizy struktury aktywów gospodarstw rolnych z uwzględnieniem siedmiu typów rolniczych:

- 1) uprawy polowe;
- 2) uprawy ogrodnicze;

¹ Z. Wasąg, *Wpływ dofinansowania unijnego na modernizację techniczną gospodarstw rolnych w Polsce*, „Inżynieria Rolnicza” 8(117)/2009, s. 267.

² Podstawą prawną Polskiego FADN jest Ustawa o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych z 29 listopada 2000 r. z późn. zm. (DzU nr 3 z 2001 r., poz. 20), a gromadzenie i przedstawianie danych zlecono Instytutowi Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

³ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2009 roku*, cz. I: *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2010, s. 9.

⁴ Decyzja Komisji z dnia 7 czerwca 1985 r. ustanawiająca wspólnotową typologię gospodarstw rolnych (85/377/EWG). Miejsce publikacji: OJ L 220 17.08.1985 p. 1.

⁵ Wartość SGM dla produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m². W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SGM liczone są na 1 sztukę zwierzęcia. Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SGM liczone są odpowiednio: na 100 sztuk i 1 pień pszczeli; *Słownik pojęć GUS*, www.stat.gov.pl (21.02.2011).

- 3) uprawy trwałe;
- 4) krowy mleczne;
- 5) zwierzęta żywione w systemie wypasowym;
- 6) zwierzęta ziarnożerne;
- 7) mieszane.

Gospodarstwa zaliczane do pierwszego typu specjalizują się w m.in. w uprawie zboża, roślin oleistych i strączkowych. Uprawy ogrodnicze w Polsce najczęściej dotyczą produkcji owoców i warzyw, także przeznaczonych do przetwórstwa, oraz orzechów i grzybów⁶. Przy czym uprawy ogrodnicze połowe zaliczane są do typu uprawy połowe. Gospodarstwa specjalizujące się w uprawie m.in. drzew i krzewów owocowych (łącznie z cytrusowymi) oraz gajów oliwnych należą do typu rolniczego uprawy trwałe. Kolejna grupa typów rolniczych dotyczy produkcji zwierzęcej. Gospodarstwa hodujące bydło mleczne zaliczane są do typu krowy mleczne. Typ zwierzęta żywione w systemie wypasowym obejmuje hodowlę m.in. bydła opasowego, bydła ogółem oraz kóz. Typ zwierzęta ziarnożerne dotyczy hodowli zwierząt żywionych paszami treściwymi. Gospodarstwa mieszane obejmują hodowlę: różnych zwierząt, lecz z przewagą żywionych w systemie wypasowym, różnych zwierząt, lecz z przewagą żywionych paszami treściwymi, oraz upraw polowych i zwierząt żywionych w systemie wypasowym, a także różnych upraw i zwierząt łącznie.

Badanie obejmuje lata 2004-2009⁷. Wszystkie dane przedstawione w opracowaniu są wartościami przeciętnymi dla rozpatrywanych grup gospodarstw rolnych.

3. Majątek gospodarstw rolnych

Majątek gospodarstw rolnych obejmuje aktywa trwałe i obrotowe. Pierwsze z nich eksploatowane są przez wiele lat, natomiast drugie zużywane są w trakcie danego cyklu produkcyjnego. Zgodnie z ewidencją Polskiego FADN aktywa trwałe gospodarstw rolnych obejmują: ziemię rolniczą, budynki gospodarstwa rolnego, nasadzenia leśne oraz maszyny i urządzenia, a także stado podstawowe. Na majątek obrotowy natomiast składają się: zwierzęta stada obrotowego oraz kapitał obrotowy (zapasy produktów rolnych i pozostałe aktywa obrotowe)⁸.

Ziemia w gospodarstwach rolnych jest podstawowym czynnikiem mającym naturalną zdolność produkcyjną. Ewidencjonowana jest łącznie z urządzeniami melioracyjnymi, uprawami trwałymi, kwotami i innymi przypisanymi prawami. Posiadane grunty wskazują na możliwości produkcyjne gospodarstw, a od czasu ob-

⁶ O. Stefko, I. Łącka, *Inwestycje w ogrodnictwie i metody oceny ich efektywności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2009, s. 12.

⁷ Sprawozdania z lat 2004-2005 dotyczą indywidualnych gospodarstw rolnych, natomiast pozostałe również tych posiadających osobowość prawną.

⁸ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, wyd. cyt., s. 26-27.

jęcia Polski Wspólną Polityką Rolną Unii Europejskiej stały się także miernikiem uzyskiwanych dopłat bezpośrednich. Wraz z budynkami i ich trwałym wyposażeniem stanowią tę część majątku, która jest najtrudniej zbywalna w przypadku sprzedaży całego lub części gospodarstwa. O jej atrakcyjności w dużej mierze przesądzać będzie położenie.

Maszyny i urządzenia stanowią podstawowe narzędzie pracy rolnika. Do kategorii tej zaliczane są⁹: maszyny, ciągniki, samochody osobowe i ciężarówki, sprzęt nawadniający. Posiadane środki techniczne wpływają na efektywność produkcji rolnej. Ponadto środki transportu umożliwiają rolnikom korzystanie z ziemi, często położonej w dużej odległości od domu rolnika. Postęp techniczny daje rolnikom możliwość uczynienia pracy łatwiejszą, pozwala na znaczne oszczędności czasu oraz zmniejszenie kosztów jednostkowych produkcji¹⁰. Okres użytkowania części maszyn i urządzeń jest stosunkowo krótki, w porównaniu chociażby z ziemią rolniczą.

Ostatnim składnikiem aktywów trwałych jest stado podstawowe, do którego zalicza się: jałówki cielne, krowy mleczne, inne krowy w okresie rozrodu, matki kozie i owcze oraz lochy. Stado podstawowe stanowi także produkcyjną część majątku rolników, zapewniającą uzyskiwanie produktów pochodzenia zwierzęcego. Tym samym, im wyższy jest udział stada podstawowego oraz ziemi w strukturze aktywów, tym większe są szanse uzyskania wysokiej wartości produkcji gospodarstw rolnych.

Stado obrotowe, zaliczane do majątku obrotowego, obejmuje pozostałe (poza zwierzętami stada podstawowego) zwierzęta produkcyjne będące w posiadaniu gospodarstw rolnych. Są to zwierzęta rzeźne i młódzież hodowlana.

Istotną częścią aktywów gospodarstw rolnych są zapasy produktów rolniczych. Obejmują one zarówno zapasy własne, które mogą być sprzedane lub wykorzystane w procesie produkcji, np. nasiona, jak i zapasy zakupione, do których zaliczane są np. paliwa, nawozy, pasze.

Ostatnim składnikiem aktywów gospodarstw rolnych są pozostałe aktywa obrotowe, do których zaliczane są¹¹: wartości upraw na pniu, udziały gospodarstwa rolnego w jednostkach rolniczych, należności krótkoterminowe, gotówka w kasie oraz na rachunku bankowym.

4. Wartość aktywów gospodarstw rolnych w Polsce

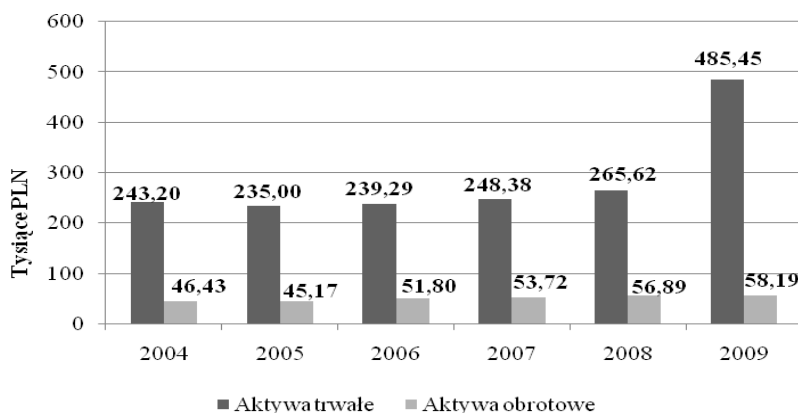
Struktura majątkowa przedsiębiorstw zależy od branży, w której funkcjonuje dany podmiot. Gospodarstwa rolne w Polsce cechują się wysokim udziałem aktywów trwałych w strukturze aktywów. Wynika to z faktu, że ich głównym czynnikiem produkcji jest ziemia, która charakteryzuje się niemobilnością, wymusza zatem na

⁹ Tamże, s. 26.

¹⁰ T. Szuk, *Inwestycje maszynowe w wybranych gospodarstwach rolnych Dolnego Śląska*, „Inżynieria Rolnicza” 8(117)/2009, s. 199.

¹¹ L. Goraj, S. Mańko, D. Osuch, R. Płonka, wyd. cyt., s. 26.

rolnikach konieczność posiadania odpowiednich maszyn i urządzeń oraz środków transportu. Wartość aktywów trwałych gospodarstw rolnych w Polsce znacznie przewyższa aktywa obrotowe (rys. 1).

Rys. 1. Aktywa trwałe oraz obrotowe gospodarstw rolnych według wartości przeciętnych w Polsce

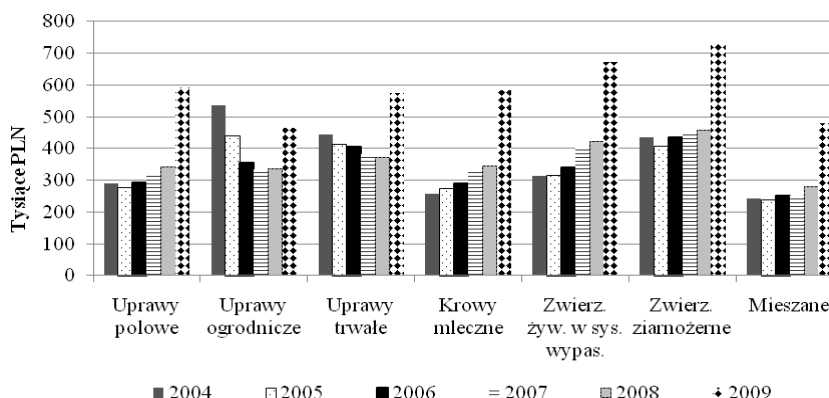
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Wartość aktywów trwałych według danych przeciętnych w całym badanym okresie wynosiła ponad 230 tys. zł, co stanowiło ponad 80% średniego majątku. Wynika to z nastawienia produkcyjnego rolników. Aktywa trwałe są niezbędne do zachodzących procesów wytwórczych. Ukierunkowanie zarówno na produkcję roślinną, jak i zwierzęcą wymaga posiadania odpowiedniego zaplecza rzeczowego. Fakt, iż od 2006 roku stale wzrasta wartość posiadanego przez rolników majątku, świadczy o zachodzących procesach inwestycyjnych. Najwyższy wzrost wartości majątku (o 68,56% w stosunku do roku poprzedniego) wystąpił w 2009. Wpłynął na to szczególnie wzrost wartości ziemi, upraw trwałych i kwot produkcyjnych o 337,87%. Spowodowane to było głównie zmianą w sposobie wyceny gruntów własnych gospodarstwa. Do 2008 roku wyceniano je w sposób normatywny, natomiast w 2009 rolnicy deklarowali kwotę, za którą byliby skłonni kupić swoją ziemię. Spowodowało to urealnienie cen gruntów rolnych, których wartość zbliżyła się do cen rynkowych.

Wzrost wartości majątku w 2009 roku dotyczył wszystkich typów gospodarstw rolnych (rys. 2).

Udział aktywów trwałych w strukturze aktywów w przypadku upraw ogrodniczych był najwyższy w porównaniu z pozostałymi typami rolniczymi. Natomiast najwyższym udziałem majątku obrotowego w strukturze aktywów charakteryzował się typ zwierzęta ziarnożerne. Jednak typ rolniczy nie ma dużego wpływu na relacje między wartością aktywów trwałych i obrotowych gospodarstw rolnych. Go-

spodarstwa wszystkich typów rolniczych w badanym okresie posiadały wysoki wskaźnik udziału aktywów trwałych w majątku, wahający się od 78,94 do 90,94%.

Rys. 2. Majątek gospodarstw rolnych według wartości przeciętnych w Polsce z uwzględnieniem typu rolniczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

Tabela 1. Udział aktywów trwałych oraz obrotowych w aktywach gospodarstw rolnych według wartości przeciętnych z uwzględnieniem typu rolniczego (w %)

Wyszczególnienie		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Uprawy polowe	trwałe	81,84	81,61	80,09	79,62	79,99	88,32
	obrotowe	18,16	18,39	19,91	20,38	20,01	11,68
Uprawy ogrodnicze	trwałe	89,28	89,24	88,61	89,37	89,85	90,94
	obrotowe	10,72	10,76	11,39	10,63	10,15	9,06
Uprawy trwałe	trwałe	85,35	85,78	83,88	84,39	85,55	90,52
	obrotowe	14,65	14,22	16,12	15,61	14,45	9,48
Krowy mleczne	trwałe	88,69	89,06	88,37	87,61	87,20	91,88
	obrotowe	11,31	10,94	11,63	12,39	12,80	8,12
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	trwałe	87,03	87,39	86,27	84,46	84,16	89,55
	obrotowe	12,97	12,61	13,73	15,54	15,84	10,45
Zwierzęta ziarnożerne	trwałe	80,77	81,44	78,94	79,30	80,87	88,20
	obrotowe	19,23	18,56	21,06	20,70	19,13	11,80
Mieszane	trwałe	83,92	83,51	81,87	82,48	82,35	89,52
	obrotowe	16,08	16,49	18,13	17,52	17,65	10,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

5. Struktura majątkowa gospodarstw rolnych w Polsce

Gospodarstwa wszystkich typów rolniczych cechują się wysokim udziałem aktywów trwałych w strukturze aktywów. Niemniej jednak specjalizacja działalności

powoduje, że w szczegółowej strukturze majątku zauważalne są różnice pomiędzy elementami majątku gospodarstw (tab. 2).

W latach 2004-2007 w gospodarstwach rolnych wszystkich typów rolniczych najwyższy udział w strukturze aktywów według wartości przeciętnych miały budynki. Ten składnik majątku stanowi tzw. bierną część aktywów trwałych, nie wywiera bowiem bezpośredniego wpływu na efektywność gospodarowania¹², jednak stanowi niezbędną osłonę dla procesu produkcyjnego. Najwyższy udział budynków w aktywach gospodarstw rolnych występował w typie uprawy ogrodnicze. W całym badanym okresie ponad połowa kapitałów tych gospodarstw ulokowana była w budynkach. Wynika to z tego, że produkcja rolnicza typu uprawy ogrodnicze często odbywa się pod osłonami, co umożliwia prowadzenie jej przez cały rok. Choć budynki stanowią dużą część aktywów trwałych wszystkich typów rolniczych, tylko w tych specjalizujących się w produkcji zwierzęcej ich wartość wzrosła od 2005 roku w typie zwierzęta żywione w systemie wypasowym oraz zwierzęta ziarnożerne do roku 2008, natomiast w typie krowy mleczne do 2009. Przeprowadzone przez rolników inwestycje w budynki gospodarskie częściowo wynikają z norm sanitarnych narzucanych przez Unię Europejską. Dotyczy to szczególnie poprawy warunków bytowych zwierząt. Z pewnością wpływa to też na inwestycje w maszyny, urządzenia i środki transportu. Ich wartość według danych przeciętnych wzrosła od 2005 roku także w typach specjalizujących się w produkcji zwierzęcej, a zwłaszcza w hodowli krów mlecznych oraz zwierząt żywionych w systemie wypasowym. Udział maszyn, urządzeń i środków transportu w strukturze aktywów gospodarstw rolnych wszystkich typów był wysoki. Jest to spowodowane specyfiką działalności rolniczej, która wymaga posiadania wielu maszyn czy urządzeń, które zdarza się, że są używane tylko przez kilka dni w roku. Powoduje to nieefektywność w eksploatacji tych środków. Ponadto w polskich gospodarstwach rodzinnych o wyposażeniu w środki trwałe często decydują czynniki inne niż racjonalne ich wykorzystanie, do których zaliczyć można m.in. przyzwyczajenie rolników do gromadzenia majątku¹³.

Różnice w zasobach ziemi w różnych typach rolniczych wynikają z ziemiochłonności prowadzonego przez gospodarstwa procesu produkcyjnego. Jednak na jej wysoki udział w strukturze aktywów wpływ miały przemiany, jakie zaszły po urynkowaniu polskiej gospodarki¹⁴. Wartość ziemi w gospodarstwach rolnych w Polsce wzrasta od 2005 roku. Natomiast w 2009 roku we wszystkich typach rolniczych

¹² M. Kozera, O. Stefko, K. Jąder, *Relacje majątkowe w gospodarstwach o zwierzęcych typach rolniczych*, "Journal of Agribusiness and Rural Development" 4 (14), 2009, s. 118.

¹³ B. Gołębiowska, *Struktura majątkowa i finansowanie działalności w gospodarstwach rolniczych o zróżnicowanych powiązaniach z otoczeniem*, [w:] *Ekonomika i organizacja gospodarki żywnościowej*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie nr 81 (2010), Warszawa 2010, s. 244.

¹⁴ M. Kozera, O. Stefko, K. Jąder, wyd. cyt., s. 120.

Tabela 2. Struktura majątku gospodarstw rolnych w Polsce według wartości przeciętnych z uwzględnieniem typu rolniczego (w %)

Wyszczególnienie		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Uprawy polowe	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	19,49	17,25	19,68	24,82	24,42	55,04
	Budynki	32,46	33,86	31,47	29,35	29,29	17,26
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	29,02	29,58	28,04	24,49	25,51	15,56
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	0,87	0,92	0,90	0,95	0,77	0,46
	Stado obrotowe	1,36	1,47	1,35	1,39	1,40	0,81
	Zapasy produktów rolniczych	7,73	7,16	7,72	8,40	8,13	4,56
	Pozostałe aktywa obrotowe	9,07	9,76	10,84	10,59	10,48	6,31
Uprawy ogrodnicze	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	2,96	3,12	4,19	6,28	6,48	24,17
	Budynki	69,06	69,15	66,38	65,03	65,31	50,71
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	17,23	16,93	17,92	17,94	17,94	15,99
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	0,03	0,04	0,12	0,13	0,12	0,07
	Stado obrotowe	0,02	0,03	0,08	0,11	0,14	0,10
	Zapasy produktów rolniczych	0,66	0,97	1,50	1,57	1,62	1,82
	Pozostałe aktywa obrotowe	10,03	9,76	9,81	8,95	8,39	7,15
Uprawy trwałe	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	30,85	29,28	28,70	30,53	32,87	53,46
	Budynki	31,89	34,03	33,83	33,29	31,68	21,61
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	22,60	22,45	21,34	20,53	20,97	15,40
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	0,02	0,03	0,01	0,04	0,03	0,06
	Stado obrotowe	0,07	0,12	0,06	0,07	0,05	0,07
	Zapasy produktów rolniczych	9,66	9,12	9,88	9,48	8,68	5,56
	Pozostałe aktywa obrotowe	4,92	4,97	6,18	6,05	5,72	3,85
Krowy mleczne	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	13,32	16,53	17,61	20,65	19,06	48,06
	Budynki	41,32	39,95	39,49	36,38	35,48	22,06
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	23,94	22,03	21,12	20,41	22,79	15,88
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	10,09	10,55	10,15	10,17	9,87	5,88
	Stado obrotowe	2,41	2,62	2,74	2,75	2,91	1,83
	Zapasy produktów rolniczych	5,17	3,91	3,70	5,06	6,05	2,95
	Pozostałe aktywa obrotowe	3,73	4,41	5,19	4,57	3,83	3,34
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	13,77	15,52	16,65	23,32	17,56	46,67
	Budynki	40,25	39,96	37,53	32,06	35,20	22,02
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	23,17	22,04	22,24	20,56	22,68	15,50
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	9,85	9,87	9,84	8,51	8,72	5,36
	Stado obrotowe	4,05	4,42	4,27	4,33	4,66	3,28
	Zapasy produktów rolniczych	5,39	4,16	3,95	4,84	6,22	3,04
	Pozostałe aktywa obrotowe	3,53	4,03	5,52	6,37	4,96	4,13
Zwierzęta ziarnożerne	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	8,53	7,56	8,47	11,59	12,07	43,61
	Budynki	49,21	50,33	48,45	46,95	47,53	29,29
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	21,18	21,58	19,89	19,03	19,62	14,23
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	1,85	1,97	2,14	1,74	1,66	1,07
	Stado obrotowe	8,39	8,18	7,80	7,32	7,20	4,78
	Zapasy produktów rolniczych	3,99	3,67	4,66	4,40	4,17	2,53
	Pozostałe aktywa obrotowe	6,85	6,71	8,59	8,98	7,77	4,49
Mieszane	Ziemia, uprawy trwałe i kwoty produkcyjne	14,93	14,28	15,65	20,20	18,42	51,89
	Budynki	41,64	42,24	40,76	39,22	39,44	23,11
	Maszyny, urządzenia i środki transportu	23,54	22,79	21,53	19,48	21,00	12,52
	Stado podstawowe (pleć żeńska)	3,81	4,20	3,93	3,58	3,48	2,00
	Stado obrotowe	4,31	4,80	4,68	4,29	4,59	2,88
	Zapasy produktów rolniczych	6,71	5,89	6,18	7,19	7,32	3,75
	Pozostałe aktywa obrotowe	5,06	5,80	7,26	6,04	5,74	3,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych FADN.

oprócz upraw ogrodniczych stanowiła ona najwyższy udział w strukturze aktywów. Wartość ziemi według danych przeciętnych we wszystkich typach wzrosła w stosunku do roku poprzedniego o co najmniej 151%, co było spowodowane urealnieniem jej wartości. Na podstawie cen rynkowych gruntów rolnych¹⁵ można przypuszczać, że w kolejnych okresach udział ziemi w strukturze aktywów trwałych nadal będzie wzrastać.

Wśród gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej największy udział stada podstawowego wystąpił w przypadku typu krowy mleczne, natomiast obrotowego w typie zwierzęta ziarnożerne.

W badanych gospodarstwach wystąpiła duża rozpiętość w udziale zapasów produktów rolniczych w strukturze aktywów. Najniższy udział był w gospodarstwach typu uprawy ogrodnicze, najwyższy zaś w gospodarstwach o typie uprawy polowe. Właściciele gospodarstw specjalizujących się w tym typie produkcji w latach 2004-2008 ok. 9% swych kapitałów zaangażowali w utrzymanie zapasów rolniczych. Do głównych przyczyn utrzymania zapasów w gospodarstwie rolnym zalicza się: ograniczenie ryzyka ich wyczerpania, ochronę przed zmianami cen oraz utrzymanie cykliczności w produkcji rolnej¹⁶.

Typ rolniczy wpływa na strukturę aktywów gospodarstw rolnych. We wszystkich badanych gospodarstwach występuje wysoki udział budynków oraz maszyn, urządzeń i środków transportu w strukturze aktywów, niemniej jednak stopień zaangażowania kapitałów w te składniki jest zależny od specjalizacji danego gospodarstwa.

6. Podsumowanie

Przeprowadzone badania pozwoliły na sformułowanie następujących wniosków ogólnych:

- Wartość aktywów trwałych według wartości przeciętnej w całym badanym okresie wynosiła ponad 230 tys. zł, co stanowiło ponad 80% średniego majątku. Wynika to z nastawienia produkcyjnego rolników.
- Gospodarstwa rolne niezależnie od typu rolniczego najwyższą wartość majątku miały w 2009 roku.
- Typ rolniczy gospodarstwa nie ma dużego wpływu na relacje pomiędzy wartością posiadanych aktywów trwałych i obrotowych. Gospodarstwa wszystkich typów rolniczych miały wysoki wskaźnik udziału aktywów trwałych w majątku całkowitym.
- Typ rolniczy wywiera wpływ na strukturę aktywów gospodarstw rolnych. We wszystkich badanych gospodarstwach występuje wysoki udział budynków oraz

¹⁵ Średnie ceny gruntów rolnych Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa wynosiły odpowiednio: 2003 r. – 3736 zł/ha, 2004 – 4682 zł/ha, 2005 – 5607 zł/ha, 2006 – 7374 zł/ha, 2007 – 9773 zł/ha, 2008 – 12 540 zł/ha, 2009 – 14 932 zł/ha, 2010 – 15 125 zł/ha (www.anr.gov.pl, 6.03.3011).

¹⁶ M. Kuboń, *Racjonalna gospodarka zapasami w opinii rolników*, „Inżynieria Rolnicza” 3(121)/2010, s. 99-100.

maszyn, urządzeń i środków transportu w strukturze aktywów, niemniej jednak stopień zaangażowania kapitałów w te składniki jest zależny od specjalizacji danego gospodarstwa.

- W 2009 roku we wszystkich typach rolniczych oprócz upraw ogrodniczych najwyższy udział w strukturze aktywów trwałych stanowiła ziemia. Jej wartość według danych przeciętnych wzrastała, począwszy od 2005 roku.

Literatura

- Decyzja Komisji z dnia 7 czerwca 1985 r. ustanawiająca wspólnotową typologię gospodarstw rolnych (85/377/EWG). Miejsce publikacji: OJ L 220 17.08.1985, p. 1.
- Gołębiowska B., *Struktura majątkowa i finansowanie działalności w gospodarstwach rolniczych o zróżnicowanych powiązaniach z otoczeniem*, [w:] *Ekonomika i organizacja gospodarki żywnościowej*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie nr 81 (2010), Warszawa 2010.
- Goraj L., Mańko S., Osuch D., Płonka R., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2008 (2009) roku*, cz. I: *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2009 (2010).
- Goraj L., Osuch D., Płonka R., *Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2006 (2007) roku*, cz. I: *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2007 (2008).
- Kozera M., Stefko O., Jąder K., *Relacje majątkowe w gospodarstwach o zwierzęcych typach rolniczych*, "Journal of Agribusiness and Rural Development" 4(14), 2009.
- Kuboń M., *Racjonalna gospodarka zapasami w opinii rolników*, „Inżynieria Rolnicza” 3(121)/2010. *Słownik pojęć GUS*, www.stat.gov.pl.
- Stefko O., Łacka I., *Inwestycje w ogrodnictwie i metody oceny ich efektywności*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznań 2009.
- Strona internetowa Agencji Nieruchomości Rolnych www.anr.gov.pl.
- Szuk T., *Inwestycje maszynowe w wybranych gospodarstwach rolnych Dolnego Śląska*, „Inżynieria Rolnicza” 8(117)/2009.
- Wasąg Z., *Wpływ dofinansowania unijnego na modernizację techniczną gospodarstw rolnych w Polsce*, „Inżynieria Rolnicza” 8(117)/2009.
- Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2004 (2005) roku*, cz. I: *Wyniki standardowe*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2006.

AGRICULTURAL TYPE EFFECT ON THE ASSETS STRUCTURE OF FARMS IN POLAND

Summary: This article aims to assess the changes in the structure of farms assets in Poland in 2004-2009, and in the values of individual parts of assets including their agricultural type. The studies preceded by a literature review are based on information collected and published by FADN. The study shows that the agriculture type influences the assets structure of farms in Poland.